

Hangtalan beszéd

A szobában dolgozom, viszonylag csend van. A beszűrődő távoli zörejek nem jutnak el tudatomig. Most közeli motorzúgás, a kutyám csahol, csapódik a kapu, a motorhang és a kutyacsaholás erősödik, majd megszűnik; s az előszoba ajtónyílásában megjelenik egész hosszában a fiam. A látványra már percek óta előkészülhettem, hiszen az ismerős hangok bevezették.

Ez az előkészület teljesen hiányzik a földön élő hétmillió süketnél, akik a hangok világán kívül élnek. Náluk minden kép hirtelen, bevezetés nélkül jelenik meg.

Néha bosszant bennünket a nagyvárosok zaja, és a hegyek csendjére vágyunk. Ilyenkor szinte irigyeljük azokat, akiknek örök csend jutott osztályrészül. De kapcsoljuk csak ki a televízió hangját. Bár óriási az előnyünk a „nem hallókkal” szemben, hiszen felhasználhatjuk az életünk során szerzett tapasztalatot, ismeretanyagot, talán tudunk is valamicskét olvasni az emberek ajkáról és arcáról, és mégis! Hiába feszítjük meg agyunkat, hogy az élénk táruló némafilmből összerakjuk a valóságot. Csak széteső részeket fogunk fel, s agyunk nemegyszer tévesen tölti ki a hiányzó részleteket. Pedig mennyi ismerettel rendelkezünk, hány könyvet olvastunk, hányféle tájat láttunk, hányféle embert, állatot, növényt ismerünk!

Már Arisztotelész megállapítja *A lélekről* írott munkájában, hogy „Aki süketen született, az néma lesz”, „A vakon született értelmesebb, mint a süketnéma” — ebből levonja a következtetést, hogy a hallás értelmi tevékenységet igénylő érzék. Később bebizonyosodott, hogy a hallás a beszéden keresztül a magasabb pszichikai folyamatokat befolyásolja, tehát döntően hat az ember intellektuális fejlődésére.

A süket gyermek érzékelési folyamatai, a hallást kivéve, hasonlóak a normális gyermekéhez. A jelnyelv, az arcjáték finom és gyors mozdulatainak érzékelésében fölülmúlják a hallókat.

Ép érzékű embernél a valóság érzékelése több analizátor együttes működésével történik. Például látjuk a tengert, halljuk morajlását, érezzük jódos, sós szagát, ízét, hőmérsékletét. Ezek az elemek együtt teljes képet alkotnak. A felidézésnél pedig egyetlen sajátság alapján képesek vagyunk felidézni az egészet.

Régen megállapított tény, hogy az épen maradt érzékszervek átveszik a sérültek feladatainak egy részét. Így a süketeknél a látás és a vibrációs érzéklés több és változatosabb szerephez jut, mint a hallóknál, ez végzi a kompenzáló szerepet. A kompenzáció azonban nem spontán folyamat, hanem az oktató-nevelői munka eredménye.

Hazánkban tizenhatezer süketnéma van. Ebből 7000 az iparban dolgozik, ennek 50%-a a faiparban. 12—13% különböző munkaérdemrendeket kapott, vannak köztük olyanok, akik egész sor érdemrendet viselnek az ünnepélyes egyesületi gyűléseken. Kolozsváron 1012 16 éven felüli süketnémat tart nyilván az egyesület. Ezekhez járul még, hogy Kolozsváron három süketnéma-iskola működik, két tizosztályos általános és egy szakmai iskola. Tanulóik nyilván 16 évnél fiatalabbak. De csak egy érrettségizett és egyetlen süketnéma egyetemi hallgatóról van tudomásom Kolozsváron. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy hasznos tagjai társadalmunknak, de inkább a gyakorlati, mint az intellektuális munka területén.

Óvodák, általános iskolák és szakiskolák elég bő hálózata áll rendelkezésükre. Kolozsváron magyar tannyelvű általános iskola is van a süket gyermekek számára.

Hogyan oktadjuk őket?

A süketek oktatásának első úttörőitől — P. Ponce (1508—1584), J. P. Bonnet (1579—1633), J. Wallis (1616—1703), S. Heinicke (1727—1790) — napjainkig tartja magát a szurdopedagógia egyik alapelve, mely érdemesnek tartja a süketet a hangos beszédre oktatni, mégpedig a következő okok miatt: érintkezhet a hallókkal, ismereteket szerezhet és kialakulhat szönyelvi alapon való gondolkodása. A hangos beszéd oktatása nehéz, tanárnak, gyermeknek egyaránt fásztzó. Újabb technikailag fejlett iskolákban elektronikus eszközökkel teszik láthatóvá és tapintathatóvá a hangot. A legkisebb hallásmaradványt is felhasználják. 1953—1960 között a jugoszláv Guberina felkutatatta a testnek azokat a felületeit, melyek a fül vagy a hallóideg károsodása esetén a legérzékenyebbek a hangrezgésekre. Ezeket az eredményeket sikeresen használta fel az oktatásban.

Intézetekben a süketet megtanítják a beszéd pontos megfigyelésére, saját hangképzésének tudatos ellenőrzésére. A süket a beszédet a beszélő szájáról olvassa le, saját beszédét pedig kineztezissel ellenőrzi. Megtanítják a kifejezési formákat, az írást, az olvasást, később a nyelvtant, a számtant, a földrajz, természetrajz, történelem alapelemeit is.

A süketek és hallók beszéde azonban nemcsak abban különbözik, hogy a süket torzítja a hangokat, de abban is, hogy a süket szókinccse nagyon szegény (15 perces szabad asszociációval az I. osztályban 45, a VIII. osztályban 137 szót találtak süket gyermekeknél). Ezenkívül a süket nem tud megbirkózni a viszonyítással. Ez utóbbi a jelnyelv hatását mutatja. A mondatok egyszerűek, ez még nem lenne baj, de a szórend is merev, sztereotip. A beszéd tárgyát ismételtelen megjelöli. Ezért a mondanivaló gondolati folyamatossága töredezett. A süket nem érti meg, hogy az újabb állítás mivel viszi a gondolatot, amit már nem kell kifejeznie; mit kell hangsúlyoznia, mit kell elhagynia.

Kérdéses, milyen a süketnémák gondolkodása és kifejezőmódja?

Gondolkodásuk nonverbális, eredeti kifejezőmódjuk a jelnyelv.

A nonverbális gondolkodásban a gondolkodási folyamat konkrét képek, szenzomotoros egységek, mozdulatok analízise és szintézise útján valósul meg. A problémahelyzet vagy -megoldás nem tevődik át fogalmi, szóbeli, nyelvi szintézisre. Ilyen gondolkodás a hallóknál csak a beszéd megtanulása előtt létezik. A beszéd szorosan egybeépül a konkrét, első jelzésű rendszerrel, így később a képszerű vagy fogalmi helyzetek még kísérleti helyzetben is nehezen különíthetők el a hallóknál.

A süketek nonverbális gondolkodásának mechanizmusáról csak olyan feladatokkal győződhetünk meg, melyek verbálisan nem fogalmazhatók meg. Ilyen feladatok: különböző ábracsoportokban megállapítani a közös elemet, vagy szín, nagyság, forma, rendeltetés szerint csoportosítani különböző tárgyakat, vagy eszközök segítségével manipulációs feladatokat végezni. Ilyen vizsgálatokra csak a XX. században került sor, előbb a húszas években, majd a század második felében: Az ilyen típusú vizsgálatokból azt a következtetést vonták le, hogy *a süket nonverbális absztrakciós készsége potenciálisan nem sérült, de fejletlen*. Ebből következik, hogy a süketek oktatásával foglalkozó halló ember több figyelmet szenteljen a süket gyermek nonverbális gondolkodásának, különösen az alsóbb osztályokban, ahol a szókinccs nagyon kicsi, de lehetséges a logikai felosztás, soralkotás, osztályozás, általánosítás, az általánostól a különböző elkülönítése, vizuális és motorikus érzetek alapján. Ez természetesen nem jelenti a hangos beszéd fejlesztésének elhanyagolását.

C. P. Timofte román szurdopedagógus (1942) hangsúlyozza a süket nonverbális gondolkodását: „Ha a süket gyermek nem beszél, ez nem azt jelenti, hogy nem gondolkodik.“ A süketek másképp oldják meg a gyakorlati feladatokat, mint a hallók. Az életkor előrehaladásával a szerzett tapasztalatok és az oktatás segít csökkenteni a hallókkal való különbséget. Néha felül is múlják a hallókat, hiszen fejlett vizuális érdeklődésük, próbálkozó kedvük, szorgalmuk bizonyos kompenzációt biztosít. Ha munkájuk vizuálisan áttekinthető, újításra is képesek. Ezt bizonyítják a süketek munkaérendjelei és a süket Rejtő Ildikó olimpiai aranyérme.

A süket első kifejezőmódja a *jelnyelv*. Ez mozdulatokkal való megelevenítés. Nagyon ősi kifejezőmód, gyökerei az állatvilágba nyúlnak. Ha figyelmen kívül hagyjuk az egyes állatoknak azt a magatartását, hogy vegyi anyagokat bocsátanak ki védekezéskor, vagy éppen csalogató anyagokat az ellentétes nemi partner számára, ha nem vesszük figyelembe a násztáncokat, az állatok gondozó, nevelő és oktató mozdulatait, akkor is figyelmet kell szentelni a társas életet élő rovarok közli mozgásainak, hiszen a méhek és a hangyák mozdulatokkal adják tudomására társaiknak a veszélyt, a táplálékbó helyeket stb. Ugyancsak figyel-

met érdemelnek az emlősök egyes fajainak (kutyák, macskák, lovak) hangulat-kifejező mozgásai. De a főemlősök, ezek közül az emberszabású majmok élénk arcjátékát és gesztusait sem hagyhatjuk figyelmen kívül. A madaraknál és az emlősöknél a hang is belép a közlésbe. Az evolúció hol a hangot, hol a mozgást részesíti előnyben a közlésnél. Végül az ember beszéde és a zene kerül a fejlődés csúcsára.

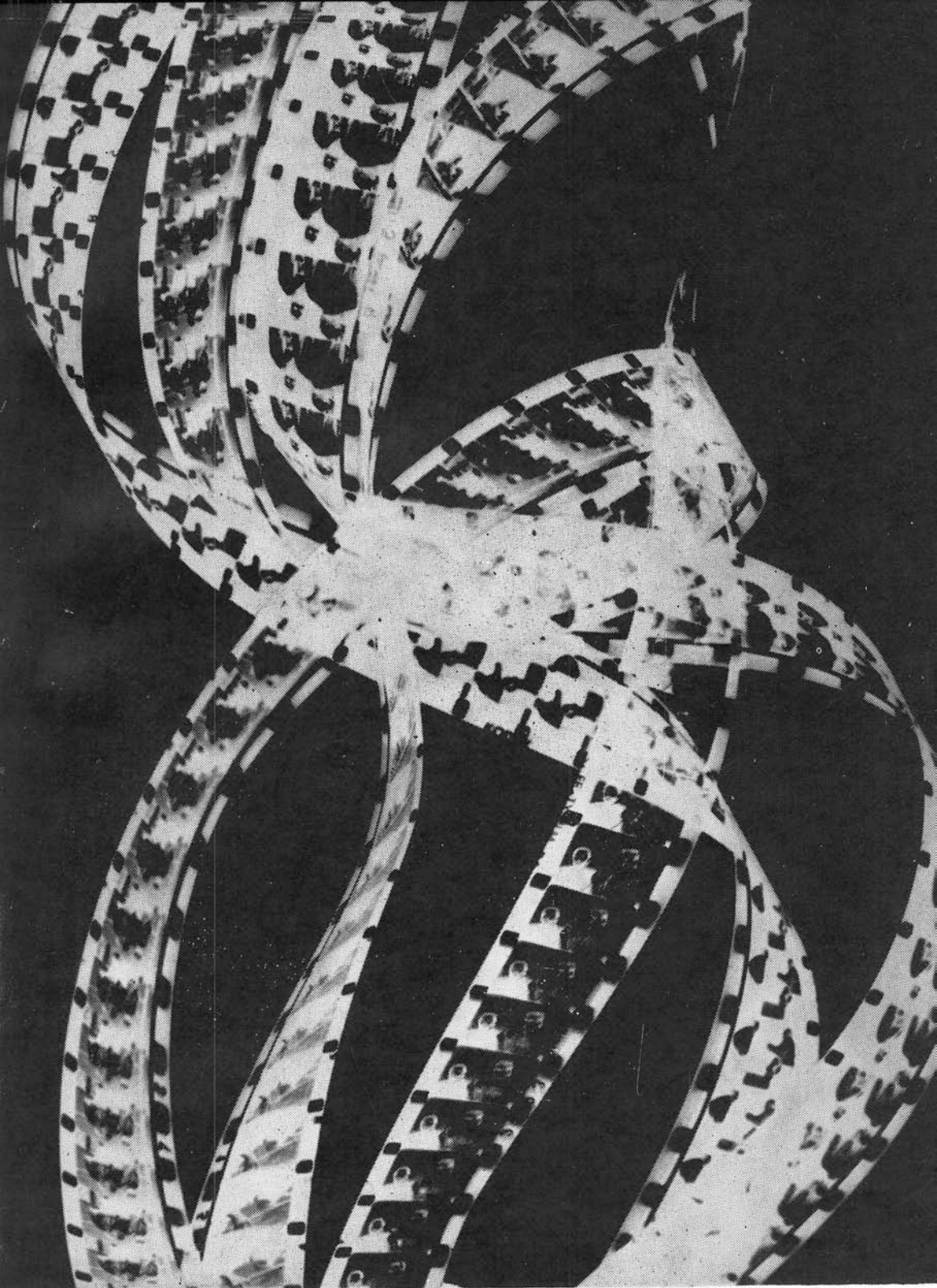
De az ember beszéde is furcsa lenne arcjáték és kézmozdulatok nélkül. A balett, a pantomim, a színészet ezt a kifejezőmódot művészi tökélyre emelte. A beszéd hatását fokozó mozdulatok percenkénti száma függ a beszélő egyéniségétől, temperamentumától, lelkiállapotától és nem utolsósorban kultúrájától. Ez utóbbi korlátozza a taglejtések szélességét és számát. Gyenge alkoholfőmör feloldja a kultúra korlátozó hatását, figyeljük csak meg a kocsmákban beszélgetők sűrű taglejtéseit. Ha olyan nyelven kell megértetnünk magunkat, melyben kevés a szókincsünk, „kézzel-lábbal“ magyarázunk. A taglejtések nagy része nemzetközi. Ha az igenlést és a tagadást jelző fejmozdulat változik is, de a kinyújtott tenyér mindenki számára kérést, a meghajlás köszönetet vagy tiszteletet, a hüvelykujj és a mutatóujj kifelé történő összedörzsölése pénzt vagy fizetést jelent stb.

Aki süket, mielőtt iskolába kerül, szüleivel és környezetével a maguk készítette *természetes jelnyelvet* használja. Süketek közösségében (iskolában, intézetben) a természetes jelnyelv átalakul *hagyományos vagy konvencionális jelnyelvvé*, ez többé-kevésbé internacionális, bár az azonos anyanyelvű intézetekben is lehetnek eltérő változatai. A jelnyelvet senki sem tanítja a gyermekeknek, mégis megtanulják egymástól, a tanárok a gyermekektől. A jelnyelvhez sorolják az ujj-ábécét (daktilémákat) is. Ez nem fogalmakat, hanem hangokat jelöl, melyeket a bal kéz ujjainak különböző mozdulataival fejeznek ki. (Azért a bal kézzel, mert a jobbal esetleg írni is kell közben.) Az ujj-ábécét iskolánkban is tanítjuk, és segédeszközként használjuk az alsóbb osztályokban. A jelnyelv állandóan változik, fejlődik, mind az intézet, mind az egyén életében. Más intézetekből vagy otthonról új jeleket hoznak a tanulók olyan fogalom jelölésére, melyre már volt az intézetnek jele. Ilyenkor a két vagy több jel egy ideig párhuzamosan használatos, később valamelyik uralkodóvá válik. Pl. az irigy jele intézetünkben ezelőtt 15 évvel a bal felső kar mellett kétszer lehúzott kinyújtott jobb mutatóujj mozdulata volt. Később a száj előtt lefelé húzott hüvelyk- és mutatóujj ragadozó fogakat utánozó mozdulata is megjelent. Ma már a régi jel teljesen eltűnt, és csak az újat használják.

Péterváron és később Leningrádban végzett felmérés azt mutatja, hogy a jeleknek 75⁰/₀-a változatlan maradt több mint 100 év alatt, 22,5⁰/₀-a megváltozott, és 2,5⁰/₀-a eltűnt. Ezek után nem csodálkozhatunk, hogy a jelnyelvek nincs pontos szótára. Annyit azonban tudunk, hogy minden országban az oktatott süketek több szót ismernek, mint jelt. Az egyén élete folyamán is változik a jelhasználat. A 6—7 éves süket jelbeszédének 85⁰/₀-át a természetes jelek alkotják. Míg a 25—30 év közötti süketeknél a természetes jelek 40⁰/₀-ra redukálódnak, 45⁰/₀-ot tesz ki a konvencionális jelkészlet, 15⁰/₀-ot a daktilémák száma.

A természetes jel érzéketlen vagy szenzomotoros kapcsolatban van az általa jelölt konkrétummal, hiszen annak egyik alkotóeleme. Természetes és közérthető jelentése az a szenzomotoros helyzet, melyből absztrahálódott. Ez a szemléletesség okozza, hogy a különböző jelnyelveket beszélő süketek hamar megértik egymást. Például a madárra egyformán jellemző a repülés és a csipegetés. Csak konvenció kérdése, hogy egyik közösségben a repülés, másokban a csipegetés változott jellé. A jel mindig hangsúlyozottabban tükrözi az adott konkrét vonatkozást, mint a konkrétban jelenlévő általános. Nem így a szó, mely nem eleme sem az elvont fogalomnak, sem az általa jelölt konkrétumnak. I. F. Geilman (1957) szovjet kutató és mások is hangsúlyozzák, hogy a jelnyelv konkrét fogalmakat használ (kábát, tányér, kutya), de a nemi (genus) fogalmak (ruházat, edény, állat) hiányoznak. Elismerik ugyan, hogy ha tanárok, nevelők vagy ismert tekintélyű tanulók folyamodnak konvencionális új jelhez nemi (genus) fogalmak megjelölésére, ez meghonosulhat. Tapasztalatom szerint is kialakíthatók a genus-fogalmak. Például iskolánkban a közlekedés, az állat, a növény, a gyümölcs jele megvan, míg más közösségekben hiányzik. Az utóbbi években fejlődött ki, tanár segítségével a vajda jele (a mellen öt ujj jelzi a vajda nyaklancán függő címet). Az emlősállat jelét is sikerült kialakítani (a test két oldalán sorban elhelyezett emlőket kúpot utánozó mozdulatok jelzik). Valószínűleg más közösségekben is vannak hasonló nemi (genus) fogalmakat jelző jelek, melyeket mi nem ismerünk.

Máskor éppen a konkrétum hiányzik a jelből. Például: a varjú, a sas, a veréb a jel szerint egyformán madár. De a fecskét már jellegzetes röpte jelzi.

KABAN JÓZSEF: 1. ÖRÖK FILM; 2. SZINPADVILÁG; 3. AZ ALKOTÓ
(A MŰVESZ BUKARESTI KIALLÍTÁSÁNAK ANYAGÁBÓL)

Másik nehézség a jelnyelvben, hogy egy jel több fogalmat jelöl. Például: az „él” és a „csinál” jele azonos. A „fiatal” és a „tavasz” jele szintén azonos. A „pionír” jele jelentheti a pionírszervezetet, a nyakkendő, de lehet a pionírszervezet vezető tanárnő jele is. A konvencionális jelnyelv már jóval gazdagabb a természetes jelnyelvnél, de még így is erősen zavar a viszonyítás hiánya és az igazságtalanság. Pedig a konvencionális jelnyelv már az ige személyét is jelöli a rámutatással. Az ige idejét a „volt” vagy „lesz” jelével jelöli. A feltételes módot a bizonytalanság jele, a kérdést a levegőbe rajzolt kérdőjel jelzi. Ezenkívül bizonyos elvonatkoztatást is tartalmaz: az asztal vízszintes lapját a lefelé fordított tenyér mozgása, a szekrényt az álló négyszög és a kulcs mozgása jelzi.

A jelnyelv jelei lehetnek: a kéz gesztusai, mimikai mozgások és pantomim mozgások. Mindezek együttvéve mintegy 2000-2500 jelt alkotnak. Ebből 900 jel nemzetközi. Ezenkívül még vannak olyan jelek, melyek több országban azonosak. A jelnyelv tökéletesítésére és teljes nemzetközivé tételére komoly erőfeszítések folynak. Az eddig számon tartott jelkészlet szegénynek bizonyul, a szónyelv 100 000-1 000 000 szavával szemben. A primitív népek nyelve is szegényes. A Descouedres (1952) szerint „A süketnéma jelnyelve a legrimitívebb, a legkifejezőbb és a legspontánabb nyelv”. Inkább az a nehézsége, hogy csak a konkrét megjelenítést biztosítja, az elvontat nem. Eppen ezért csak kommunikációra alkalmas, és nem valósít meg új elvet a gondolkodásban.

A nagy francia felvilágosodás kora fordítja először a süketek szervezett oktatása felé a figyelmet. Ch. M. de L'Epée Párizsban megalapítja az első süketnéma intézetet. Ebben az intézetben minden gyökészó, rag, képző számára külön jelt állapítottak meg. Ezeket „rendszeres jeleknek” nevezi de L'Epée. A rendszeres jeleket szótárban gyűjtötték össze a tanulók. Ez a szótár erősen felduzzadt, de az elvont fogalmak megértéséhez mégsem vitte közelebb a süketnémat. Ch. M. de L'Epée nem volt a szónyelvtanítás ellenzője, hiszen elődei egyéni oktatásban már sikeresen tanítottak beszélni süketeket. Csak nehéznek tartotta, ezért úgy vélte, a tökéletesített jelnyelv helyettesítheti. De L'Epée kortársa, S. Heinicke, az első német intézet alapítója a hangos beszéd tanításának híve. A de L'Epée-vel folytatott hosszú polémiából — melyben kifejti a jelnyelv gondolkodásfeleltető hatását — a szónyelv oktatása került ki győztesen. És 1880-ban a milánói nemzetközi kongresszuson harcot indítottak a jelnyelv ellen.

Miben áll a jelnyelv gondolkodást fékező hatása? A halló gyermek gondolkodása a beszéd megtanulása után elvonttá válik. De a süketet a jelnyelv megtanulása után is szemléletes marad. Például: „egymás ellen harcoltak” szemléletes gondolkodásban = egy más ellen harcoltak, „körülbelül” = körön belül, „nagyon kicsi” = nagy és kicsi stb. A jelelő süket tehát szemléletesen gondolkodik, és jelekben fejezi ki magát, a halló ember szavakban fejezi ki magát, de elvont fogalmakban gondolkodik. A jelnyelv mint belső beszéd egyrészt szemléletessége miatt, másrészt a viszonyítás hiányában nem valósítja meg az elvonatkoztatást. Nagy nehézséget jelent, hogy nincs a főnév és az ige között különbség: seprű = seper, én udvar = én az udvaron vagyok. A jellel vonatkozó szűkítés a jel után áll. Például: ház enyém = az én házam, fiú könyv övé = a fiú könyve vagy a könyv a fiúé. A következő mondat: „az öreg ember a kemény húst nehezen vágja az asztalon” — így alakul: ember ↔ öreg, hús ↔ kemény, vágni asztal nehez. A ↔ jel felcserélhetőséget jelent. A jelelő hallók szívesen tesszik előre a jelzőt, mert ez jobban megfelel a beszéd szerkezetének. A viszonyítás nélküli jelnyelv nem mindig egyértelmű. Kevesebb információt közöl a hangos beszédnél, ezért szoros gondolati együtműködés szükséges a jelelővel. Ha nem tudjuk, miről van szó, a jelnyelvet ismerő tanár nem érti meg a virtuóz jelelőt, aki esetleg egyetlen szóval sem kíséri közlését. Az ilyen hangos beszéd nélküli jelbeszédben nem világos, hogy az állítás mire vonatkozik. A zavart csak úgy lehet elkerülni, ha közlésegyeségenként kevés a jel. De így állandóan meg kell ismételnünk, hogy az állítás mire vonatkozik. Bár az oktatott süketek sok szót ismernek, ez nem zárja ki azt a tényt, hogy ha magukra maradnak, egymás között remekül elszórakoznak jelbeszédrel, míg a szónyelv mindig ferasztó marad számukra, és sohasem jelent felüdülést. A fentiekből kitűnik, hogy a majdnem 100 éven át mellőzött és gyakran tiltott *jelnyelv nem tűnt el*. Tehát kénytelenek vagyunk tudomásul venni létezését. 1971-ben a süketek világszövetségének VI. kongresszusa Párizsban már foglalkozik vele. A két utóbbi évtizedben a süketek 1951-ben megalakult világszövetsége használja a kongresszusokon, hiszen a különböző anyanyelvű süketek leggyorsabb kommunikációs eszköze. Az utóbbi években egyes tévé-adóállomások (francia, olasz és svájci) hetenként egyórás adást vezetnek be a süketnéma számára. Ezekben az adásokban jelbeszédrel közölnek politikai eseményeket, sporteseményeket. Ezenkívül foglalkoznak olyan művészetek-

kel, melyek a süketek számára hozzáférhetőek. (Nem véletlen, hogy a süketek rajonganak a régi némafilmekért, hiszen ott minden pontosan érthető számukra.) Hazánkban is használják a jelnyelvet, nemcsak a Süketnéma Egyesület gyűlésein, hanem iskolai gyűléseken, speciális kultúrotthonokban és olyan gyárakban is, ahol sok süketnéma dolgozik. A jelnyelv gazdaságosabb, mint a szónyelv, hiszen a mozdulatokkal való megjelenítéssel foglalkozó tudomány az utóbbi években megállapította, hogy egy mozdulat néha nem csak egy szót fejez ki, hanem egy egész mondatot, mely legtöbbször a jelenre vonatkozik.

A szónyelv szavai a viszonyítás és képzés közben nagyon megváltoznak, ezért a süketnéma vagy a beszélő süket nem mindig ismeri fel a szót helyesen. Az iskolában igyekszünk mellőzni a jelnyelvet, de az oktatás első szakaszában, később pedig, amikor a tanult új dolgok vagy a hirtelen feltörő érzések számára a süket szókinccse szegénynek bizonyul, kénytelenek vagyunk ehhez a megoldáshoz fordulni. Vajon ki tudna megvigasztalni egy síró süket gyermeket, vagy ki tudna felszólítani egy hirtelen haragra lobbant, erős fiatal süketnéma fiút, ha nem venné segítségül a jeleket és az arcjátékot? I. F. Geilman foglalkozik azzal a problémával, hogy bizonyos esetekben jelbeszédhez kell folyamodnunk, és 12 pontban foglalja össze azokat a szempontokat, amelyeket a jelbeszéd előadónak szem előtt kell tartania. Az ilyen tolmácsnak tanácsolja az élenk arcjátékot, a közönség életkorához és az ismert jelkinccséhez való alkalmazkodást, ezenkívül ha a közönség egy nyelvű, a jelnyelvnek hangos beszéddel való kíséretét és legalább a fontosabb kifejezéseknél az ujj-ábécé használatát.

A szóval kísérésnek az a nehézsége, hogy ugyanazt a szöveget egészen más képp fejezi ki szavakkal, mint a jelnyelvvvel, valószínűleg nemcsak mást közölnék, de mást is gondolnak. Sokkal nehezebb a hangos beszédet jelbeszédre fordítani, mint fordítva. Tapasztalhatjuk ezt akár gyűléseken, akár olyankor, amikor bírósági tárgyalásokra kérnek tolmácsot.

Századunk második felében az ép érzékű ember is egyre több hangtalan jelzést használ. Gondoljunk csak a gyalogjárók és az autósok számára használatos nagyszámú jelzőtáblára, melyek biztonságossá teszik a közlekedést, közérthetőek és internacionálisak. De megemlíthetjük a hajók, a repülőgépek, a vasutak jelzőtábláit is. Az étkezőhelyeket, sátoráborokat, szállodákat, nyilvános telefonokat vagy toalett helyiségeket ugyancsak nemzetközi jellel látjuk el. Mennyi biztonságot és időmegtakarítást jelent ez, ha idegen országba utazunk.

Cs. Gyimesi Évának a *Korunk* 1973. 3. számában megjelent cikke utal arra, hogy olyan munkahelyeken, ahol a zaj vagy a távolság miatt az együtt dolgozók képtelenek hangos beszéddel közölni a munkafolyamatban szükséges információkat, azaz „az üzenet számára nincs biztosítva a megfelelő akusztikai csatorna”, kialakul egy másféle kódrendszer, mely legnagyobbbrészt mozdulatokból áll. Véleményem szerint érdekes téma lenne ezeket a jeleket a süketnéma hasonló jelentésű jeleivel összehasonlítani. Így a darukezelők, gépjárművezetők és más szakmák gesztusnyelvének kutatása teljesen létjogosult, és beilleszthető annak a tudománynak a hatáskörébe, amely a mozgás jelentésének, a hangtalan nyelvnek tanulmányozására született — írja a továbbiakban az idézett szerző.

A jelnyelv, ez az ősi, de mégis fejletlen, mostohán kezelt közlési módja az emberiségnek, tehát ipari szempontból sem elhanyagolható. M. Debesse (1958) a süketnéma oktatás úttörőjének, de L'Epée-nek munkásságát átértékelve rámutat, hogy „a múltban a technikai eszközök még tökéletlenek voltak, és mindenekelőtt nagyon kevéssé ismerték a süketnéma gondolkodás mechanizmusát” — ebből adódtak szerinte de L'Epée módszerének hiányosságai.

Az utóbbi évtizedekben a szurdótechnika számos hangerősítővel, a hangrezgéseket elektromos rezgésekké és fényé átalakító készülékkel sietett a csend világában élők segítségére.

Lehet, hogy utópisztikusnak tűnik, de valószínűleg tartom, hogy a következő század meghozza azt a hordozható készüléket is, amely a hangos beszédet jelekké, a jeleket pedig hangos beszéddé alakítja. Természetesen ezt meg kell előznie a jelbeszéd tökéletesítésének, mely minden bizonnyal így is csak egyszerű közlésekre lesz alkalmas.

Maurer Éva